

KRISTEN ETIK I FICKFORMAT

ERWIN BISCHOFBERGER

Veritas Förlag

Studieplan KRISTEN ETIK I FICKFORMAT

Respekt
Katolsk rörelse för livet

Bilda

Innehåll

Inledning	3
Till dig som leder en Bildacirkel	4
<i>Första träffen</i> • Introduktion	7
<i>Andra träffen</i> • Människlig kunskap som etikens källa	11
<i>Tredje träffen</i> • Människovärdet och vår moral	15
<i>Fjärde träffen</i> • Trons betydelse	18
<i>Femte träffen</i> • Katolska kyrkans etiska undervisning	21
<i>Sjätte träffen</i> • Avrundning	25
Förslag på litteratur för vidare samtal	27

© Studieförbundet Bilda och Respekt 2011

TEXT: Magnus Nordqvist, Bengt Almstedt

GRAFISK FORM: Boel Algulin

TRYCK: Davidsons tryckeri, Växjö, 2011

Inledning

Etik berör alla människor. I alla mänskliga sammanhang och genom alla tider har människan brottats med frågan om hur vi skall reglera våra liv tillsammans. Frågan om vad som är rätt och vad som är orätt har alltid funnit med oss och mer eller mindre medvetet styrt vårt handlande.

Genom historien och i vårt mångkulturella samhälle finns många svar på frågan om vad som är ett moraliskt rätt och orätt handlande. I samtal kring etiska frågeställningar reflekterar vi över en mängd frågor: Vad gör att vi bedömer handlingars moraliska värde så olika? Vilka skäl anger vi för att till exempel tortyr bedöms som en omoralisk och olaglig handling i Sverige? Handlar det bara om känslor när vi säger att det är orätt att döda, eller kan man ange förnuftsbaseade argument för detta och hur ser då dessa ut? Vad är samvetet, är det såsom katolska kyrkan menar en inre moralisk kompass eller är det som ofta sägs i vårt post-moderna samhälle något som formas i ett sammanhang av andra människor och våra kulturer?

En studiecirkel kring kristen etik är ett samtal kring de kristna, i det här fallet de katolska svaren på de etiska frågorna. Katolska kyrkan har en utarbetad och lång filosofisk reflexion om skälen för de moraliska normer Kyrkan håller fast vid. Kyrkans ställningstagande vad gäller vissa moralfrågor är känd och i vårt land ofta starkt kritiserad. Den etiska reflexion som ligger till grund för dessa ställningstaganden är däremot många gånger mindre bekant.

Denna studiehandledning till boken *Kristen etik i fickformat* av Erwin Bischofberger är en inbjudan till samtal om de etiska grunderna för moraliska ställningstaganden.

Bengt Almstedt
Studieförbundet Bilda

Till dig som leder en Bildacirkel

Studieförbundet Bilda vill ge dig som ledare det stöd du behöver i din roll. Den här studiehandledningen är ett exempel på det. Bilda ordnar också ledarutbildningar på olika nivåer och med olika inriktning. Kontakta gärna din närmaste Bildakonsulent för frågor och mer information. Genom Bildakonsulenten får du också anmälningsblanketter för studiecirkeln. Du hittar konsulenterna på www.bilda.nu.

Genom att rapportera din studiecirkel till Bilda får du det stöd du behöver, samtidigt som våra gemensamma resurser för bildningsarbetet växer.

För att räknas som studiecirkel ska en grupp på minst tre personer mötas minst 9 x 45 minuter (en studietimme) fördelat på minst tre träffar.

Praktiskt

Som cirkelledare är du huvudansvarig för ramarna för cirkeln – att ni håller tider och övriga överenskommelser. Du har också en viktig roll i att leda samtalet på ett sätt så att alla vill och kan vara delaktiga.

En god hjälp i det har du om ni tillsammans kommer överens om ”samtalsregler” i gruppen, nedan finns ett förslag på sådana regler.

Du kan också använda dig av olika samtalsmetoder. En sådan är *rundan*. Som du kommer att se används den flitigt i studiehandledningen. Rundan är till stort stöd i samtal om svåra och existentiella frågor. Samtal om moralens grunder kan lätt beröra oss på ett personligt djupare plan och väcka såväl minnen som emotioner till liv. Ramar och regler för samtalet blir därför särskilt viktiga i denna studiecirkel.

I en runda går ordet till alla deltagare i tur och ordning, som får tala utan att bli ifrågasatta eller kommenterade. Det kan vara bra att skicka något föremål (en rund sten, en penna, ett ljus eller något annat) som visar vem som för tillfället har ordet, det bromsar också upp och ger rundan ett större lugn. Vet man inte direkt vad

man ska säga, kan man sitta en stund med föremålet i handen och fundera. Men det går naturligtvis alltid bra att ”passa” och skicka vidare utan att ha sagt något.

I den här handledningen föreslås alltid en runda i början och slutet av varje samling. På det sättet kommer alla in direkt i samtalet och alla får också möjlighet att säga något för att samla ihop vad som sagts och de tankar och känslor som det har väckt.

Rundan går också att använda efter behov under samtalen kring de frågor som föreslagits eller som dyker upp. Du kan föreslå det som en inledning på ett fritt samtal; om en diskussion blir väldigt hetsig; om det bara är några få som pratar eller om du upplever att det finns tankar och funderingar som inte kommer fram.

Om det är så att samtalet av någon anledning inte blir så lyckat, så kan det vara bra att lyfta upp i gruppen, alltså samtala om samtalet. Du kan föreslå att ni går en runda på temat: *Vad var det som hände?* Eller: *Varför pratar vi förbi varandra?* Det kan lösa många knutar.

En viktig uppgift för dig som cirkelledare är att se till så att alla får talutrymme så att inte en eller ett par stycken i gruppen tar upp all tid och inte släpper in andra i samtalet. Det kan vara bra att inledningsvis komma överens om att du som cirkelledare kan gå in och bryta om någon talar så mycket att andra inte kommer till tals. Ett annat alternativ är att ni i gruppen kommer överens om att var och en ges ett visst talutrymme om till exempel fem minuter på en runda. Fundera tillsammans med gruppen på hur ni vill hantera detta.

Ett tips när det gäller frågeställningar är att reflektera över skillnaden mellan att fråga efter deltagarnas *tankar* och *känslor*. I vissa fall får du ett förnuftigt färdigt svar när du frågar efter tankarna och ett mer personligt erfarenhetspräglat svar när du frågar efter känslorna.

Kristen etik i fickformat innehåller trots sitt ringa omfång mycket att samtala kring. Genom sin öppna karaktär kan den också öppna för samtal kring frågor i deltagarnas liv och i samhället.

Som ledare måste du vara lyhörd för vad gruppen tycker är viktigt och vill samtala om. Det är inget misslyckande om ni inte hinner gå igenom allt (det gör ni säkert inte), tvärtom. Låt gruppens frågor styra upplägget.

Handledningen är uppdelad på sex träffar (på 1,5 till 2 timmar). Alla grupper har inte möjlighet att mötas så många gånger, medan andra kanske vill träffas flera gånger. Detta är viktigt att göra upp tillsammans och att under din ledning anpassa materialet till vad ni kommer överens om.

Vi föreslår i studiehandledningen också mellanuppgifter som deltagarna kan fundera kring mellan träffarna.

Som ledare är det naturligtvis bra om du läst igenom såväl boken som studiehandledningen i dess helhet före första träffen så att du har en överblick av hur upplägget ser ut. Gör gärna egna noteringar i materialet under genomläsningen.

Förslag till samtalsregler

- Det vi delar med varandra i den här gruppen stannar här.
- Alla har rätt att säga vad han/hon tycker, utan att bli ifrågasatt som person.
- Allas erfarenheter och åsikter är lika viktiga.
- Vi är här för att lyssna och lära av varandra inte för att bli överens.
- Alla har rätt att säga sådant som inte är färdigtänkt och att ändra sig.
- Var och en har rätt att dela med sig av så mycket eller lite som han/hon anser lämpligt. Och vi hjälper varandra att respektera varandras gränser.

FÖRSTA TRÄFFEN • Introduktion

Syfte

Inleda samtalet om delarna i en personlig etik på en kristen grund.

Utgångspunkt

Prolog sid 7–12.

Tänk på

Det är viktigt att alla får komma till tals tidigt i samtalet och att olika människor har olika lätt för detta.

Inledning

Börja med att presentera er för varandra. Förutom namn är det bra om alla säger något om varför de valt att delta i denna studiecirkel; varför är ett samtal om etik angeläget för dem?

Kom överens om samtalsregler. Utgå gärna från förslaget ovan, men var noga med att gå igenom dem tillsammans, så att de blir era på riktigt.

Gå en runda på temat förväntningar och farhågor inför cirkeln. Notera sådant som kan vara värt att komma ihåg.

Om inte alla redan har var sitt exemplar av boken, så dela ut den. Ta en stund att läsa igenom/repetera innehållet i prologen.

Samtal

Prologens syfte är att presentera boken och dess innehåll för läsarna. Observera att författaren Erwin Bischofberger skriver i vi-form. Bakom detta vi finns också Respekt.

Det är alltid bra att veta vem det är man samtalar med. Du som ledare kan gärna ta reda på lite om författaren och Respekt. Samtala också om:

- Vad vet vi om författaren och organisationen?

Frågorna *Vad ska vi tro? Hur ska vi leva?* är allmänmänskliga, det

vill säga något som alla människor funderar över. Det är också frågor där Kyrkan formulerat svar.

Reflektera över omslagsbilden utifrån de två frågorna: *Vad ska vi tro? Hur ska vi leva?*

- Vad väcker situationen, personerna och deras relationer i bilden för tankar hos er?
- Vad säger bilden om tro och liv? På vilket sätt de båda frågorna hänger samman?

Börja gärna samtalet två och två och fortsätt sedan i hela gruppen.

Ambitionen med den här boken är att ge tankar till en etik som utgår från den kristna tron men kan ingå i en värdegrund för hela samhället. Hur ser ni på denna ambition?

- Är en gemensam värdegrund för samhället som dagens Sverige möjlig, önskvärd, nödvändig?
- Vad är i så fall förutsättningarna för att kunna skapa en sådan?

Enligt författaren är en förutsättning för en gemensam värdegrund ett gemensamt språk.

- Fundera över om ni har erfarenheter av när språkförbistring av något slag varit ett problem i ett samtal om en etisk fråga.

Ett exempel på hur man med olika begrepp kan tala om en och samma sak, men där de olika orden leder tankarna i olika riktning, är ”embryo” och ”foster” å ena sidan och ”ofött barn” och ”människt liv” å andra sidan. Det senare tycks mer laddat med värderingar medan det förra begreppsparet verkar mer kliniskt och värderingsfritt. Stämmer detta och kan ni ge flera exempel?

Författaren skriver att för att kunna föra dialog om etiska frågor med människor över religiösa och kulturella gränser så är *den inre auktoriteten* viktigare än de yttre. Med inre auktoritet syftar han på samvetet.

- Håller ni med om detta?
- Vad krävs för att denna studiecirkel ska bli en bra övningsplats för ett samtal där var och en kan lyssna till och tala utifrån sin inre auktoritet?

Exempel

I förordet talas det om de yttre auktoriteternas betydelse i etiska samtal. Svensk lag, kyrkligt läroämbete, tio Guds bud och bibeln är exempel på sådana auktoriteter.

- Vilken betydelse har dessa auktoriteter för cirkeldeltagarna?
- Stöld är per definition omoraliskt. Är det alltid stöld att ta annans egendom och hur kan detta appliceras på till exempel nedladdning av musik från Internet? Är detta omoraliskt för att det är olagligt?
- Vad är det som gör att det till exempel är orätt att utan tillstånd tillskansa sig någon annans egendom, för att det sjunde budet förbjuder det eller finns det andra argument?
- Vad händer med mina möjligheter att argumentera för att det är orätt att ta annans egendom utan lov, om jag bygger min argumentation på till exempel tio Guds bud?

Notera gärna tankarna kring detta för att ha att återkomma till vid senare tillfällen.

Inför nästa träff

Förutom att läsa kapitel ett, sid 13–21 i boken så kan var och en fundera över dessa frågor till nästa gång ni ses:

- I vilka sammanhang möter du moraliska frågeställningar och är du involverad i etiska samtal av olika slag i din vardag?
- Vad handlar de om?
- Hur brukar du handla och resonera i dessa situationer?

Avslutning

Gå en runda med frågorna:

- Vad blev viktigt för mig att ta med från denna första träff?
- Är det något vi behöver tänka på till nästa gång för att samtalet ska fungera ännu bättre?

Notera om det är något ni bestämmer er för att ta med er gemensamt.

ANDRA TRÄFFEN • Männlig kunskap som etikens källa

Syfte

Samtala om vad som är våra utgångspunkter när vi tar ställning i etiska frågor och i vilken grad dessa är gemensamma med andra människors.

Utgångspunkt

Kapitel 1, *En etik baserad på mänsklig kunskap*, sid 13–21.

Tänk på

Att ta vara på deltagarnas olika personligheter och erfarenheter.

Inledning

Inled med en runda utifrån frågan:

- Vad har ni med er från förra träffen och mellanperioden?

Lyft upp era gemensamma överenskommelser.

Låt också var och en i tur och ordning berätta om de frågor de fick att fundera över om etiska samtal i vardagen. Dessa kan med fördel sammanfattas i en tabell på ett blädderblock eller en tavla. Se nedan.

I vilken situation var det?	Vad handlade det om?	Hur handlade jag?
Hemma i köket.	Vår tonåring vägrade att hjälpa till med disken.	Jag försökte på alla vis argumentera, men det slutade i att jag emotionellt utpressade honom.
På jobbet, när jag delade ut mat på sjukavdelningen.	En av de gamla ville gärna berätta om sitt barnbarn som dagen innan hade varit på besök men jag hade inte tid att lyssna.	Aktiv, tog upp vår arbetssituation med avdelningsköterskan och försökte hitta en lösning.
I lärarrummet på skolan där jag jobbar.	Till exempel hur vi ska hantera nedvärderande språk och hur eleverna behandlar varandra.	Aktiv. Jag, tar initiativ till samtalet.

Reflektera över resultatet tillsammans.

Samtal

Första kapitlet handlar om den naturliga lagen, det vill säga de värden och normer, som alla människor kan komma fram till med sitt förnuft.

- Vad blev viktigt för er under er läsning?

Inledningsvis gör författaren en distinktion mellan betydelsen av ”etik” och ”moral”.

- Till vardags blandas dessa två ord ofta samman. På vilket sätt skulle denna distinktion vara viktig även i våra vardagliga samtal om etik och moral?

Författaren skriver om värden och värderingar i relation till den tid och omvärld vi lever i. Det väcker spännande frågor:

- Har det funnits andra tider då det etiska tänkandet varit mer utvecklat än det är idag?
- I vilken grad är de moraliska problem vi ställs inför en produkt av dagens samhälle och den tekniska utvecklingen?
- Finns det argument för att hävda en naturlig lag, en medfödd förmåga att med sitt förnuft skilja rätt från orätt och som skulle kunna gälla för alla människor och kulturer?
- Vad skulle konsekvensen vara om man istället hävdar att alla våra etiska ställningstaganden och moraliska normer är produkter av vårt språk och våra skilda kulturer?
- Hur känner och tänker gruppen om att basera etiken på förnuftet snarare än på till exempel tio Guds bud?

Inled gärna samtalet kring dessa två och två och fortsätt sedan i helgrupp.

I kapitlet introduceras en rad begrepp. Skriv gärna upp dem och hjälps åt att sätta egna ord på vad de står för och ge varandra exempel:

Kontrasterfarenheter

Normer

Värderingar

Motivation

Pliktetik

Konsekvensetik

De flesta människor lever i sin vardag med blandning av pliktetiska och konsekvensetiska överväganden. Reflektera tillsammans över hur det ser ut i era liv. Två exempel: Moraliska frågeställningar kring till exempelvis alkoholkonsumtion, rökning, idrottande/hälsa och tv-tittande bedöms ofta konsekvensetiskt. Däremot bedöms frågan om hur man relaterar till Sveriges lag eller äktenskapslöften ofta utifrån en pliktetisk ståndpunkt.

- I vilka situationer tenderar ni att tänka mer konsekvensetiskt och i vilka vardagsfrågor tenderar ni att tänka pliktetiskt och varför är det så?
- Finns det handlingar som aldrig bör bedömas utifrån en konsekvensetisk ståndpunkt?
- Om man tar frågan om vård i livets slutskede, var och hur sätter man gränsen för vad vården av äldre bör få kosta? Är det en skillnad på vad vård för äldre som inte längre är i produktiv ålder bör få kosta och vården för yngre människor i produktiv ålder får kosta?
- I fängelset på USA:s Guantanamo ställdes frågan om plikt- och konsekvensetik på sin spets. Är det alltid orätt med tortyr, eller finns det situationer där det är rätt?

Inför nästa träff

Förutom att läsa sidorna 21–38 i boken så kan var och en fundera över dessa frågor till nästa gång ni ses:

- Var uppmärksam på TV, radio och tidningar. Var i mediarapporteringen stöter du på frågeställningar där en bakomliggande människosyn direkt eller indirekt präglat framställningen?

- Har du i media stött på rapportering som handlat om mänskligt värde, autonomi och personlig integritet?
- Har du i din egen vardag mött dessa frågekomplex?

Avslutning

Gå en runda med frågorna:

- Vad blev viktigt för mig att ta med från denna träff?
- Är det något vi behöver tänka på till nästa gång för att samtalet ska fungera ännu bättre?

Notera om det är något ni bestämmer er för att ta med er gemensamt.

TREDJE TRÄFFEN • Människovärdet och vår moral

Syfte

Samtala om vad vår människosyn har för betydelse för våra moraliska ställningstaganden och vilka gränsdragningar som kan uppstå i samband med att man definierar människovärdet.

Utgångspunkt

Kapitel 1, *En etik baserad på mänsklig kunskap*, sid 21–38, från och med avsnittet *Människosyn och människovärdet*.

Tänk på

Att ta vara på deltagarnas olika personligheter och erfarenheter.

Inledning

Inled med en runda utifrån frågan:

- Vad har ni med er från förra träffen och mellanperioden?

Lyft upp era gemensamma överenskommelser.

Låt också var och en i tur och ordning berätta om de frågor de fick att fundera över om etiska samtal i vardagen.

Samtal

I den korta historiken i kapitlet lyfter författaren fram tre högsta värden som varit vägledande i olika kulturer: kärleken, kunskapen/visheten, hälsan.

- Vad säger det om dessa kulturer, till exempel att hälsan värderas så högt i vår? Finns det en baksida av det?
- Hur relaterar dessa olika värden till det som författaren menar finns som ”den normativa kärnan” i vår etik – människovärdet?

Människovärdet ingår i den *treklang* som författaren vill lägga som en grund för vår etik, tillsammans med människosyn och mänskliga rättigheter. Detta aktualiserar frågan om en gemensam värdegrund i samhället.

- Hur hänger de tre sidorna i triangeln samman? Hur olika kan exempelvis människosynen vara i ett sammanhang, utan att det påverkar människovärdet?
- Samtala om vad som händer i med argumenten för och emot abort eller provrörsbefruktning om man tar denna treklång som grund för den etiska reflektionen.
- Kan ni komma på flera exempel på hur de olika sidorna påverkar varandra i olika sammanhang?

I relation till människosynen resonerar författaren kring de två begreppen integritet och autonomi.

- Är ni med på skillnaden mellan dem?
- Autonomi kan vara försvagad av olika anledningar. Kan ni ge exempel på det?
- Har ni erfarenhet av svårigheten att skydda integriteten när autonomi är försvagad?

Fundera gärna tyst själva först innan ni samtalar.

Frågan om autonomi och integritet ställs på sin spets i frågan om dödshjälp:

- Resonera kring situationen när en patient ber om hjälp att få dö. Vilka värden är det som utmanas då?
- Vad är det som gör denna fråga så laddad i vår tid?
- Reflektera gärna kring detta också i relation till den hippokratiska läkarens som citeras i boken:

”Efter förmåga och omdöme skall jag följa den behandling jag anser mest gagnar mina patienter, och det som kan skada eller irritera dem skal jag undvika. Jag skall inte ge någon dödligt gift, även om jag blir ombedd, ej heller ordinera något sådant; ej heller ska jag ge någon kvinna fosterdrivande medel. I renhet och fromhet ska jag leva mitt liv och utöva min konst.”

Inför nästa träff

Förutom att läsa det andra kapitlet i boken – *Grunddragen i Nya testamentets etik* – så kan var och en reflektera över betydelsen av den egna tron (eller livsåskådningen) i någon etisk frågeställning som är aktuell i det egna livet.

- Vad betyder tron i form av värderingar men också som drivkraft?

Avslutning

Gå en runda med frågorna:

- Vad blev viktigt för mig att ta med från denna träff?
- Är det något vi behöver tänka på till nästa gång för att samtalet ska fungera ännu bättre?

Notera om det är något ni bestämmer er för att ta med er gemensamt.

FJÄRDE TRÄFFEN • Trons betydelse

Syfte

Reflektera tillsammans över vad religiös tro i allmänhet och kristen tro i synnerhet tillför det etiska samtalet.

Utgångspunkt

Kapitel 2, *Grunddragen i Nya testamentets etik*, sid 39–60.

Att tänka på

Tro betyder olika saker för olika personer. Ta vara på olikheterna!

Inledning

Inled med en runda utifrån frågan:

- Vad har ni med er från förra träffen och mellanperioden?

Lyft upp era gemensamma överenskommelser.

Låt också var och en i tur och ordning berätta om sina reflektioner utifrån frågan om trons betydelse i någon etiska eller moralisk fråga som är aktuell i hans/hennes liv.

Samtal

Detta kapitel resonerar kring etiken och de moraliska normerna i Jesus och Paulus lära.

- Vad blev viktigt för er under läsningen?

Det finns en skillnad i ton i detta kapitel som också hör samman med innehållet.

- Hur skulle ni vilja beskriva denna skillnad?

Författaren resonerar nu utifrån andra källor än förnuftet och den naturliga lagen, nämligen den kristna uppenbarelsen, Nya testamentets texter som mer talar om hjärtats tro och kärlek. De är alltså sinsemellan väldigt olika, ändå finns det enligt författaren ingen motsättning mellan dem.

- På vilket sätt menar författaren att vi kan se Jesus och Paulus som källor till etiken?
- Författaren menar att det finns en skillnad mellan förnuftet och uppenbarelsen som källor för etiken, utan att det för den skull finns en motsättning. Resonera kring vad han kan tänkas mena med detta.
- Har ni erfarenhet av att de kommer i konflikt med varandra?

Enligt författaren relativiserar Nya testamentet å ena sidan lagens bud, samtidigt som det radikaliserar dess syfte.

- Hur förstår ni detta som åtminstone kan synas vara en motsättning?

I citatet av Birger Gerhardsson på sid 44 görs en skillnad mellan bud som handlar om omsorg om medmänniskan och bud av rituell karaktär.

- Kan ni ge exempel på dessa typer av bud, som är aktuella idag? De kan finnas i Kyrkan men kanske också i andra sammanhang som man först inte tänker på.
- Har ni erfarenheter av att denna typ av bud stödjer varandra respektive hamnar i konflikt med varandra?
- Har alltid omsorgsbuden företräde, som ni ser det?

Den kristna tron, och Nya testamentets lära, är inte en gemensam auktoritet för alla människor.

- Kan resonemanget i detta kapitel ändå ha en roll i formandet av gemensam värdegrund? Hur då? Vad tar den kristne med sig in i det samtalet?
- Räcker Nya testamentets etik som grundval för ett samtal om dödshjälp, tortyren i Guantanamo Bay, provrörsbefruktning, frågorna kring kloning eller organtransdonationsproblematiken?

Inför nästa träff

Förutom att läsa tredje kapitlet i boken – *Katolska kyrkans etiska undervisning* – så kan var och en fundera över sin relation till Kyrkans etiska undervisning:

- Hur insatt är du i den?
- Har du erfarenhet av att ha funnit stöd i den eller tvärtom upplevt den vara i strid med ditt eget samvete?

Avslutning

Gå en runda med frågorna:

- Vad blev viktigt för mig att ta med från denna träff?
- Är det något vi behöver tänka på till nästa gång för att samtalet ska fungera ännu bättre?

Notera om det är något ni bestämmer er för att ta med er gemensamt.

FEMTE TRÄFFEN • Katolska kyrkans etiska undervisning

Syfte

Reflektera över relationen mellan det personliga samvetet och Kyrkans lära.

Utgångspunkt

Kapitel 3, *Katolska kyrkans etiska undervisning*, sid 61–84.

Att tänka på

Relationen till och synen på Kyrkan kan variera i gruppen.

Inledning

Inled med en runda utifrån frågan:

- Vad har ni med er från förra träffen och mellanperioden?

Lyft upp era gemensamma överenskommelser.

Låt också var och en i tur och ordning berätta utifrån sina funderingar om relationen till Kyrkans etiska undervisning.

Samtal

Samtala om:

- Vad blev viktigt under läsningen av detta tredje kapitel i boken?

I Kyrkans undervisning möter den förnuftsbaseade naturliga lagen tron och relationen till Kristus, det vill säga uppenbarelser. Detta möte har utvecklats under århundradena alltifrån den första kyrkans möte med den grekiska filosofin.

Tron öppnar, orienterar och motiverar. Den uppmanar människan att fylla alla mänskliga relationer och allt hon gör med liv och kärlek. Kärleken till Gud genom Kristus utgör en enastående grundval för nya initiativ och engagemang för en bättre värld, bättre familje- och arbetsförhållanden, som människan trots sin insikt inte orkar klara av. Det är i skarven mellan insikt och insats som tron har sin oundgängliga uppgift.

- Reflektera i gruppen över på vilket sätt tron har denna funktion i era liv?
- Hur relaterar tron och förnuftet till varandra i era vardagliga moraliska överväganden? Ge gärna exempel på situationer där tron öppnar, inspirerar och motiverar ställningstaganden som är gjorda med förnuftet.
- Hur kan man bäst fördjupa och utveckla detta samspel?

Författaren beskriver också Kyrkans etiska undervisning som något dynamiskt som förändrats i historien och som fortsätter att utvecklas. Men samtidigt finns det värderingar och principer som förblir fasta genom århundradena. För att kunna skilja sådana eviga värden och principer från det som är mer relativt och tidsbundet så ritade han en karta över "sanningarnas hierarki" uppdelad på fem fält: Kärnområdet, Principområdet, Regelområdet, Diskursområdet och Valområdet.

- Hjälps åt att ge exempel på vad som hör hemma inom varje område. Försök om möjligt att hitta exempel ur er egen vardag.

Ju mer absolut en princip är, desto mer abstrakt och mindre situationsanpassad är den. Därför fungerar den som grund för normerna/reglerna och inte själv som moralisk regel. Till exempel, principen "livets okränkbara värde skall respekteras", tillåter inga undantag men fungerar som grund för normen "du skall inte döda". Regler är situationsbundna och därmed stöter de alltid på situationer som väcker frågan om undantag.

- Reflektera tillsammans varför det är så att situationsbundna regler inte kan vara absoluta.
- Vad händer med principerna om man gör undantag från reglerna som kommer ur dessa principer? Är det dubbelmoral att hävda livets okränkbara värde och samtidigt göra undantag från regeln "du skall inte döda"?
- Finns det regler utan undantag, det vill säga där regel och princip går i ett?

Två principer nämns också: subsidiaritetsprincipen och solidaritetsprincipen.

- Är alla införstådda med vad de innebär? Ge gärna varandra exempel.
- Dessa två principer är tänkta att fungera som grundprinciper i samhällsbygget. Kan man tänka sig mindre sociala sammanhang som arbetsliv, församlingen, arbetsplatsen där dessa principer kunde fungera som viktiga utgångspunkter för hur man gestaltar sin samvaro?
- Hur skulle det te sig?
- Dessa termer kom först in i den katolska socialläran med påven Leo XIII:s socialencyklika *Rerum novarum* (1891). Påven Pius XI utvecklade dessa termer i encyklikan *Quadragesimo Anno* (1931) och i länder som Tyskland, Frankrike, Spanien, Italien och Belgien har dessa principer länge varit levande i det politiska samtalet. Subsidiaritetsprincipen ingår även i den tyska författningen och i EU-fördraget i Maastricht. Känner ni igen dem från den svenska politiska debatten?

Relationen mellan den enskilda människan och hennes samvete och Kyrkans undervisning beskrivs som ett spänningsförhållande, där båda polerna måste tillräknas respekt och i någon mån är beroende av varandra.

Det är endast genom människors strävan att göra Kyrkans undervisning till sin egen, vilket förutsätter kritisk reflektion, som denna blir verksam i samhället. Samtidigt finns en risk att individen över-skattar sig själv och brister i ödmjukhet.

”Samvetet misstar sig ofta, med stor sannolikhet avsevärt oftare än Kyrkan i sin helhet! I tvivelsfall måste vi ge Kyrkans direktiv och undervisning företräde. Man måste ha goda argument på sin sida för att följa ett från Kyrkans lära avvikande subjektivt samvete.” skriver författaren.

- Har ni egna erfarenheter av att i en situation ha följt ert samvete för att efter en tid inse att ni hade orätt och tvingats

revidera era åsikter?

- Vad ser ni för områden – gärna utifrån egen erfarenhet – där det är viktigt att detta samtal om relationen mellan det egna samvetet och dess utveckling och Kyrkans lära förs?
- Samvetet kan ju komma i clinch med andra yttre auktoriteter såsom ett lands lagar, föräldrars vilja eller en arbetsgivare handhavande av verksamheten. I Nazityskland fanns många exempel på detta. Hur ser det ut idag och i vårt land, i din livssituation?

Inför nästa träff

Längst bak i boken finns en liten epilog, som ni gärna får läsa. Fundera också över hur den här studiecirkeln påverkat er och hur ni vill fortsätta att fördjupa er i de frågeställningar som ni tagit upp.

Avslutning

Gå en runda med frågorna:

- Vad blev viktigt för mig att ta med från denna träff?
- Är det något vi behöver tänka på till nästa gång för att samtalet ska fungera ännu bättre?

Notera om det är något ni bestämmer er för att ta med er gemensamt.

SJÄTTE TRÄFFEN • Avrundning

Syfte

Ge studiecirkeln en bra avslutning och fundera på hur den lever vidare i deltagarnas liv.

Tänk på

Att även om vi varit med om samma saker, så kan vi ha upplevt dem olika. Var och en har rätt till sin egen upplevelse.

Inledning

Gå en runda utifrån frågan:

- Vad har jag med mig från förra gången?

Påminn för sista gången om era gemensamma överenskommelser.

Samtal

Gör tillsammans en resumé över de tidigare fyra träffarna. Skriv gärna nyckelord på tavlan. Använd de noteringar ni gjort under cirkelns gång.

- Vad har vi varit med om tillsammans?

Låt var och en reflektera tyst, gärna med papper och penna, över frågorna:

- Vad har blivit viktigt för mig?
- Vad tar jag med mig från denna studiecirkel?
- Vilka frågor kommer jag att fortsätta reflektera över?
- Hur kommer jag använda mina nya kunskaper/insikter?

Dela era reflektioner med varandra.

Tala om de tre källorna till moralen som denna bok har behandlat, förnuftet, Bibeln och Kyrkans lära. Hur uppfattar ni att de relaterar till varandra? Vad är den viktigaste lärdomen gruppen tar med sig från detta?

Ta också tid att fundera över hur studiecirkeln och dialogen fungerat.

- De farhågor och förväntningar som vi hade vid vårt första möte. Har de infriats?
- Vad kan vi lära oss av hur studiecirkeln genomförts och ta med till nästa gång?

Avslutning

Stäng studiecirkeln. Påminn om regeln att inte föra vidare sådant av personlig art som delats mellan er. Tacka alla som deltagit.

Vill alla eller några i gruppen fortsätta så kom tillsammans överens om formerna för denna fortsättning. Gör det öppet så att ingen känner sig förbigången.

Det finns många ämnen att studera tillsammans. Från Respekt finns flera studiehandledningar att tillgå. Ni hittar dem på www.respektlivet.nu eller www.bilda.nu/sv/Snabbval/Katolsk-bildning-och-kultur/Studiematerial/

Man kan även följa den samtalsmodell som gruppen följt i denna cirkel och applicera dem på vilket material eller vilken bok som helst.

Förslag på litteratur för vidare samtal

Respekts skrifter:

www.respektlivet.nu/web/Bocker.aspx

Artiklar från svensk press om medicinsk-etiska frågor:

www.respektlivet.nu/web/Aktuellt.aspx

Respekts analyser:

www.respektlivet.nu/web/analyser.aspx

Statens Medicinsk-Etiska råd har flera intressanta skrifter:

www.smer.se (under publikationer)

Bischofberger E. Dahlquist G. Edwinson Månsson M. Tingberg B. Ygge B-M. *Barnet i vården*, Liber 2004.

Bischofberger E. Dunér A. Gustafson S. *Den svårlösta konflikten – om den ofödda människan*, Veritas. Stockholm 2009.

Carlsson B. Gustafson S. Hellström H. *Det icke förhandlingsbara – Rätten att leva – en debattbok om dödshjälp*, Veritas. Stockholm 2011.

Synpunkter

Studieförbundet Bilda tar tacksamt emot synpunkter från dig som ledare på denna studiehandledning. Vad fungerade bra? Vad fungerade sämre? Vad skulle du önska mer eller mindre av?

